

'Kroniek'

Mededelingen
Oudheidkundige Kring
Voorst

27e jaargang nr. 2
2004

Oudheidkundige Kring Voorst
(opgericht 18 december 1975)

Dagelijks bestuur

Voorzitter:

G.J. Oolman, Oolmansweg 5, 7384 ST Wilp, tel. (055) 323 12 44

Secretaris:

J.A. Roosenschoon, Rozendaalseweg 11, 7396 BB Terwolde, tel. (0571) 29 17 41

Penningmeester/ledenadministratie:

M. Niemeijer, Schoolstraat 31, 7383 CC Voorst, tel. (0575) 50 14 99

Leden:

R. Egberts, Meermuidenseweg 23, 7391 TE Twello, tel. (0571) 27 44 49

J. Groenenberg, Hietweideweg 30, 7391 XX Twello, tel. (0571) 27 60 37

Mr. J.H. Hermsen, Rozenhoflaan 10, 7201 AV Zutphen, tel. (0575) 51 52 48

G.B.J. Reinders, Wijkseweg 32a, 7396 BD Terwolde, tel. (0571) 27 43 32

De contributie bedraagt € 14,= per persoon. Voor gehuwden of samenwonenden op hetzelfde post-adres € 16,50. Gironummer 16 64 122. Rabobank, rekeningnummer 36.28.09.267.

Voor het aan- en afmelden van het lidmaatschap en het doorgeven van adreswijzigingen kunt u contact opnemen met de penningmeester (zie boven).

Kroniek

Kroniek is het mededelingenblad van de Oudheidkundige Kring Voorst en verschijnt vier keer per jaar. Het wordt gratis toegezonden aan de leden van de Oudheidkundige Kring Voorst en is in beperkte aantallen à € 3,00 te koop bij het VVV-kantoor in Twello en boekhandel Oonk in Twello. Publicatie of overname van artikelen, geheel of gedeeltelijk, is alleen toegestaan met schriftelijke toestemming van de redactie en de auteurs.

Redactie-adres: H. Kleinjan, Langestraat 51, 7419 AR Deventer, tel. (0570) 641 648,

e-mail: "kroniek@email.com".

Werkruimte Oudheidkundige Kring Voorst

Stationsstraat 59a

7391 EJ Twello

tel. (0571) 27 70 90

Geopend op dinsdag en woensdag van 9.00 tot 16.00 uur en op donderdagavond van 19.00 tot 21.00 uur.

ISSN 1384-8682

Kroniek

Juni 2004, 27e jaargang nr. 2

Inhoud

	Blz.
Activiteitenplanning	2
Van de redactie	3
Van de bestuurstafel	J. Roosenschoon 3
Verslag Jaarvergadering OKV donderdag 15 april 2004	J. Roosenschoon 4
Antwoord op financiële vragen	M. Niemeijer 6
Oude fruitrassen, de lezing door H.W. van Rossel	J. Roosenschoon 7
Project IJsselhoeven officieel van start	W. Hartmans-Gotink 8
Kerkenpad Voorst	G. Groenewold 10
Nieuwe aanwinsten	J. Lubberts 13
En de boer, hij verdween	S. van der Hoek 14
Agrarische bedrijven verdwijnen	G. Groenewold 18
Reindert Schrijver: "Boeren blijven er hier altijd"	J. Roosenschoon 19
Processen-verbaal: de eend	J. Lubberts 26
Verzoek om hulp: familie van Wilp	H. Jansen 29
De gevolgen van oorlog op het platteland	J. Lubberts 30
Uit de bladen	J. Roosenschoon 31

Foto omslag:

Deze Kroniek is bijna geheel gewijd aan de landbouw. Boerderij 'Kolkenstein' (hier op een foto van rond 1900) wordt genoemd in het interview met Reindert Schrijver op pagina 19 en verder.

Tenzij anders vermeld komen alle foto's in deze Kroniek uit de collectie van de O.K.V.

**De Kroniek verschijnt vier keer per jaar:
in de maanden maart, juni, september en december.**

**Uiterste inleverdatum kopij voor de volgende Kroniek:
1 augustus 2004**

Activiteitenplanning

Rondleiding IJsselliniemuseum Olst – zaterdag 28 augustus 2004

Direct na de Tweede Wereldoorlog stond het landgoed De Hare in Olst volop in de militaire belangstelling. Met de toenmalige Sovjet-Unie als nieuwe wereldmacht vreesde de westerse wereld een mogelijke aanval vanuit het oosten.

Ter verdediging van het westen greep Nederland als jonge NAVO-lidstaat terug op het instrument dat zij in het verleden reeds meerdere malen had gebruikt: grootschalige inundatie. Dit idee werd door kapitein J.C.E. Haex geopperd als de IJssellinie (1950-1968).

Bij Nijmegen, Arnhem en Olst werden stuwen in de rivier geplaatst om, met sluizen in de dijken, al het water van de Bovenrijn over landerijen en dorpen naar het IJsselmeer te laten lopen. Een stromende inundatie was nog niet eerder in de geschiedenis voorgekomen. Zo zou een gebied van 120 bij 5 kilometer onder water worden gezet en een onoverkomelijke hindernis vormen voor het rode gevaar!

Dit alles speelde zich af in het grootste geheim.

Een vijftigtal bunkers werd gebouwd om de stuw te bewaken. Verder bouwde men een tweetal commandoposten en een geneeskundige hulppost. Op 'De Haere' ligt nog een commandopost en de geneeskundige hulppost. De geneeskundige hulppost is opgeknapt en ingericht als expositieruimte.

Deze gaan we bezoeken op zaterdag 28 augustus.

Aanvang van de rondleiding is 14.00 uur, bij het noodhospitaal. U komt daar door vanaf Deventer de IJsseldijk naar Olst te nemen (N337). Bij hectometerbordje 6,2 slaat u rechtsaf de Randerstraat in. Na een paar honderd meter slaat u linksaf de Bockhorsterweg in. U blijft deze weg volgen totdat de weg omhoog loopt; hier gaat u linksaf de zandweg in.

Aan uw rechterzijde ziet u een parkeerplaats waar u de auto kunt parkeren. Daarna volgt u de zandweg per voet (8 min. lopen). Aan de rechterkant ziet u paaltjes met een groene kop, blijf deze volgen. Bij de slagboom "uitrit IJssellinie museum" gaat u rechts af het bos in. Na 200 meter lopen ziet u aan de linkerzijde de Commandobunker. Als u voor de bunker staat met uw gezicht naar de bunker ligt het noodhospitaal aan de rechterzijde van u.

Lezing over Hooibergen - donderdag 7 oktober 2004

Donderdag 7 oktober a.s. houdt bestuurslid Hans Hermsen in cafe Dorpszicht in Terwolde een lezing over hooibergen. Aanvang van de lezing is 20.00 uur.

Van de redactie

De landelijke Open Monumentendag had vorig jaar als thema 'Boerenbouw'. In de themakrant stond het artikel "Ons platteland in 2103 – En de boer, hij verdween". Hierin beschrijft de heer S. van der Hoek de situatie van de Nederlandse landbouw als was het 2103. Vanuit dat jaar blik je terug naar de huidige periode. Dit artikel was voor de Kroniek-redactie aanleiding om te kijken hoe het gesteld is met de landbouw in de gemeente Voorst. Dreigt de

agrarische sector te verdwijnen? Zijn er de afgelopen decennia ontwikkelingen geweest die daarop wijzen? Aan de hand van krantenartikelen, recent cijfermateriaal en een interview met Reindert Schrijver (jarenlang actief geweest in landbouworganisaties) proberen we een antwoord op deze vragen te vinden.

Ook de andere artikelen in deze Kroniek hebben met landbouw te maken.

De redactie wenst u een goede zomer.

Van de bestuurstafel

Op Hemelvaartdag opende wethouder Lagerweij de *fototentoonstelling in Het Grotenhuis over 'Het dagelijks leven en de beroepen uit vervlogen tijden'*. Deze tentoonstelling werd met veel creativiteit samengesteld door onze leden Gerrit Mulder, Bertus ten Bosch en Jan Siero. Bijgestaan door hun echtgenotes waren ze de vier dagen dat de tentoonstelling duurde ook aanspreekpunt voor de bezoekers. De tentoonstelling was heel gevarieerd van opzet en gaf een mooi beeld van vroeger van Voorst maar ook van andere delen van het land. Het bestuur wil de samenstellers en hun achterban hartelijk bedanken voor hun initiatief en hun inzet. Op deze manier hebben ze vele bezoekers en zeker ook de bewoners van Het Grotenhuis een groot plezier gedaan.

Het bestuur buigt zich momenteel over de *rechten en het gebruik van de foto's* die we in ons bezit hebben. Zo wordt er bekeken

door J. Roosenschoon

of er voorwaarden aan het gebruik van de foto's gesteld moeten worden en wat een redelijke prijs is. Binnenkort hopen we hier een besluit over te nemen. Dit zal ook in De Kroniek vermeld worden.

Zoals u in het verslag van de jaarvergadering kunt lezen is een *nieuw lid tot het bestuur toegetreden*. Willemien Hartmans-Gotink is op de vergadering benoemd. Zij heeft al een tijdje meegedraaid in het bestuur, maar we heten haar, nu officieel, van harte welkom.

Al een jaar geleden heeft u wat gehoord over de Terwoldse Woordenlijst van J. Vredenberg. De hand wordt nu gelegd aan de laatste correcties in het manuscript. We hopen het boekje op 2 juli, tijdens de avondmarkt in Terwolde, in de kraam ter verkoop te hebben. Het is zeer lezenswaardig, ook voor niet-Terwoldenaren. Het geeft door middel van de taal een inblik in het oude Terwoldse boerenleven.

Verslag Jaarvergadering OKV op donderdag 15 april 2004

1. Opening

De voorzitter, Jan Oolman, heet alle circa 50 aanwezigen van harte welkom. Afmeldingen zijn ontvangen van de heer Van Oorsprong, de heer Vriezekolk, mevrouw Geerts, mevrouw Koller, de heer Lubberts, de heer Tempelman, de heer Elferink en ook van de penningmeester de heer Niemeijer die wegens een blessure verhinderd is.

2. Verslag jaarvergadering 10 april 2003

Het verslag van de vergadering van vorig jaar wordt zonder aan- of opmerkingen goedgekeurd.

3. Mededelingen

- De behuizing aan de Stationsstraat voldoet goed. Wel is het door de flinke groep vrijwilligers op de twee openingsdagen soms zelfs te druk. Overwogen wordt om ook de andere dagen van de week meer te gaan benutten. De kosten zijn vrij fors en nemen door de huurindexering ook nog toe. Een delegatie van het bestuur was onlangs bij de oudheidkundige vereniging in Heerde die een groot pand tot haar beschikking heeft waarvan de huur vrijwel geheel met de gemeentesubsidie betaald kan worden. Daar worden we wel een beetje jaloers op.

- Wij hebben op dit moment ook geen ruimte om de voorwerpen van de vereniging die her en der verspreid staan te laten zien. Wel is er het plan om ze in ieder ge-

val te inventariseren.

- Het ledenaantal blijft op peil. Er is zelfs sprake van een stijging.

- De activiteiten zijn afgelopen jaar weer gevarieerd geweest. Het bestuur streeft er naar een afwisselend programma te brengen. Zowel in onderwerpen als in een wat meer populaire of juist een meer diepgravende benadering ervan.

- Bij de bestuursvergaderingen zit tegenwoordig ook de gemeentearchivaris mevrouw Annemarie Geerts als adviseur. Op deze manier halen we een specifieke deskundigheid in huis die er verder in de vereniging niet is. Bovendien kunnen de vereniging en het oud-archief zo gezamenlijk optrekken. De samenwerking kreeg ook al vorm door de expositie van de oude kaarten, waarbij de OKV voor de foto's zorgde.

- Bertus ten Bosch, Gerrit Mulder en Jan Siero organiseren van 20 t/m 23 mei een foto-expositie over 'het dagelijks leven en beroepen uit vervlogen tijden'. Onderdak is gevonden in het Atrium van Het Grotenhuis. De opening wordt op Hemelvaartdag om 10 uur verricht door de wethouder, mevrouw Lagerweij.

4. Jaarverslag secretaris

Het jaarverslag van de secretaris wordt zonder op- of aanmerkingen goedgekeurd.

5. Financieel jaarverslag

Doordat de penningmeester vanavond plotseling afwezig is, zal de voorzitter probe-

ren, onvoorbereid, antwoord op vragen te geven. De heer Braunius vraagt zich af waarom post 18, diversen, zo groot is (2772 euro) en niet gespecificeerd. Ruud Egberts antwoordt dat een groot gedeelte (1585 euro) geld betreft dat teruggestort is naar de gemeente omdat het een garantie-subsidie betrof voor de oorlogsexpositie. Verder wordt een opmerking gemaakt over de lage secretariaatskosten. Dit komt voor een deel omdat door de e-mail er minder verbruikt wordt en ook omdat de porto als aparte post is opgenomen.

6. Kascontrolecommissie

De kascontrolecommissie, bestaande uit mevrouw Albers en de heer Schuth hebben de kas bij de penningmeester gecontroleerd en in orde bevonden. De penningmeester wordt daarop gedechargeerd.

De commissie wordt bedankt voor het werk. De heer Schuth heeft zijn termijn erop zitten. De heer Braunius vormt samen met mevrouw Albers de nieuwe kascontrolecommissie. Als nieuwe reserve biedt zich de heer Muller aan.

7. Begroting 2004

In concept heeft deze begroting al in de laatste Kroniek van 2003 gestaan. Mevrouw Groenewold vraagt waarom de posten 'kantoorartikelen' en 'porto' zo laag zijn begroot. De voorzitter spreekt af dat de penningmeester antwoord op deze vraag zal geven in de bestuursmededelingen van de eerstvolgende Kroniek.

8. Bestuursverkiezing

Aftredend en herkiesbaar is mevrouw Roosenschoon. Er zijn geen tegen-

kandidaten, waarna zij weer benoemd wordt. In de bestaande vacature wordt mevrouw W. Hartmans-Gotink voorgesteld. Ook voor haar zijn geen tegenkandidaten, waarop zij met applaus benoemd wordt. Mevrouw Hartmans stelt zichzelf even voor. Zij is afkomstig uit de Achterhoek en heeft daarna met haar man op een boerenbedrijf in de NoordOost-polder gewoond. Sinds drie jaar wonen zij op de Blankemate in Nijbroek, het uiterste puntje van de gemeente Voorst. Zij is erg geïnteresseerd in geschiedenis, vooral in oude boerderijen.

De voorzitter, Jan Oolman, wil het wat rustiger aan gaan doen en geeft aan tussentijds te willen stoppen als voorzitter. Hij is trots op de vereniging. Het is een goede tijd geweest, waarin veel in de vereniging is gebeurd, maar 'je moet ook eens kiezen'. Hij wil echter niet weggaan als er nog geen opvolger is. Het bestuur heeft wel een aantal mensen op het oog. Deze zullen benaderd worden. Tot volgend jaar blijft de heer Oolman de officiële voorzitter, maar als er een geschikte kandidaat is, kan deze al wel de taken gaan overnemen. Hiervan zal, op suggestie van de heer Sevenster, melding gemaakt worden in de Kroniek. Met deze handelwijze kan de vergadering akkoord gaan.

9 Rondvraag

- De heer Piepenbroek vindt dat de foto's in de OKV-rubriek in het Voorster Nieuws er slecht in staan. Drie foto's in één stukje is ook teveel. Antwoord: Over de opmaak van het V.N. gaan we natuurlijk niet, maar het wordt met de redactie opgenomen. Jan

Siero vult aan dat dat inmiddels gebeurd is.
- De genealogische dag in Harfsen, waar ook de OKV vertegenwoordigd is, vindt plaats op 8 mei.
- Het blijkt dat niet ieder lid de apart verstuurd activiteitenplanning ontvangen heeft. Wij zoeken het na.

Antwoord op financiële vragen

door M. Niemeijer

Bij de behandeling van de financiële jaarstukken tijdens de afgelopen jaarvergadering is een aantal vragen gesteld. Door een blessure uitgeschakeld heb ik die vergadering tot mijn spijt niet kunnen bijwonen, en hebben de overige bestuursleden zo goed mogelijk de vragen beantwoord, met daarbij de belofte dat ik in de eerstvolgende Kroniek opheldering zou geven. Bij deze mijn antwoord op de vragen uit het publiek.

Waarom is post 18 (diversen) zo hoog uitgevallen?

Dat komt grotendeels door de terugstorting van de gemeentelijke garantiesubsidie ten behoeve van de Oorlogsfietstocht op de Wilpse Klei. Verder zijn hierin opgenomen de gemeentelijke belastingen, kosten van het elektronisch bankieren en kosten voor ondersteuning van het ledenadministratieprogramma, attenties, lidmaatschappen en abonnementen, en de restituties van dubbel of teveel betaalde contributie.

Wat is de oorzaak van de lage secretariaatskosten?

Een groot deel van die kosten wordt ge-

Na de pauze is het woord aan de heer H.W. Rossel van de Pomologische vereniging. Hij hield een bijzondere boeiende lezing over oude appel- en perenrassen. Voor veel toehoorders was het een feest van herkenning om de 'Pediezen', de 'Streepkesappel' en de 'Juttepeern' de revue te horen passeren.

boekt onder 'kantoorartikelen'. De paragraaf secretariaatskosten zijn de kosten die de secretaris heeft gemaakt.

Waarom is de post 'kantoorartikelen' zo laag begroot voor 2004 ten opzichte van het afgelopen jaar?

De toner voor ons kopieerapparaat is duur. Eén of twee keer per jaar wordt ik door de leverancier opgebeld met een een aanbieding. Dat scheelt dan enkele tientallen euro's per cartridge. Er zijn nu twee cartridges op voorraad. Dat drukt de kosten voor het lopende jaar aanzienlijk.

Waarom is de post 'porto' zo laag begroot?

Ook binnen de OKV is het gemak van e-mail ontdekt. Dat scheelt flink in het aantal postzegels. Bovendien proberen we meer en meer informatie, zoals de activiteitenplanning, in de Kroniek op te nemen, en niet meer separaat rond te sturen. Een andere reden is de betaling van de contributie per machtiging, zodat er veel minder acceptgiro's verstuurd hoeven te worden.

Oude fruitrassen, de lezing door de heer H.W. van Rossel

door J. Roosenschoon

De heer Van Rossel was van beroep tropisch landbouwkundige. Na 25 jaar tropen is hij o.a. bestuurslid geworden van de oudheidkundige vereniging in Vorden en hij is uit liefhebberij begonnen zich te verdiepen in oude appelrassen.

In Nederland is de 'wilde appel' zeldzaam. Er zijn van deze, moeilijk te herkennen, boom nog maar zo'n 30 exemplaren over. Je kunt ze alleen herkennen als ze bloeien. De vruchten zijn circa twee cm groot, groenig, scherp en oneetbaar. Deze malus-soort is, zoals ook is bewezen door DNA-onderzoek, niet de voorvader van onze 'eet-appels'.

De voorouder hiervan bestond 40.000 jaar geleden al in Zuid-oost China. Een paar van de Malussoorten die daar groeiden maakten een reis in westelijke richting naar landen als Oezbekistan en Kirgizië. Daar zijn één of twee soorten geïsoleerd tot ontwikkeling gekomen door een natuurlijke selectie door de dierenwereld. Het waren daar ideale omstandigheden, zowel qua grondsoort als klimaat. Ook veel andere gewassen, zoals de perzik, maakte daar furore.

Via de Perzen kwam de appel bij de Grieken terecht. Van hieruit ging het naar de Romeinen en dezen verspreidden de appel door het hele Romeinse rijk. Karel de Grote, daarna, speelde een belangrijke rol bij de instandhouding van de toenmalige rassen en hij was de eerste die zelfs een wetgeving op appels en peren losliet. Ook de kloosters met hun beschutte tuinen speelden een rol bij de vestiging van de

De notarisappel

In de Romeinse tijd werden al 30 appel- en perenrassen beschreven. Deze zijn verspreid en onder allerlei lokale namen bekend geworden.

Een appel wordt vermeerderd door enting. Bij vermeerdering door zaai krijg je al een andere variëteit. Verschillende van die oude appels zijn er nog wel, maar ze zijn vaak onder andere namen bekend, zoals zijden hemkes, honingzeuken, streepkesappel, St. Jaopik, zomer-kruiddappel etc. Ook bij peren zijn er veel lokale namen: oranjeppeer'n, pompeer'n, suukerpeer'n, zwanehalzen, kessepeer'n etc.

Door de eeuwen heen zijn veel mensen aan het enten geslagen. Een van de eerste kweekclubs in Nederland was gevestigd in Lunteren, rond 1873. Onder leiding van Notaris Van Ham werden ook bewust nieuwe kweekproducten geproduceerd. De notarisappel is daar een mooi voorbeeld van. De club bracht deze nieuwe appels ook op de markt.

De Pomologische vereniging heden ten dage, probeert in kaart te brengen welke oude appelrassen er nu nog zijn. Door het navragen van de overlevering of door het bestuderen van oude assortimentslijsten van kwekers proberen ze erachter te komen welke mogelijkheden er zijn. Belangrijk is ook het boek Pomologia van J.H. Knoop, dat in 1758 verscheen. Knoop tekende en beschreef alle hoogstamrassen die hij kende. Al zoekend blijken er in Nederland veel meer appelrassen te zijn dan men

altijd dacht. Het loopt waarschijnlijk wel tegen de 1000. De helft daarvan waren zogenaamde droge rassen. Deze dienden ook als bewaarappel.

De Pomologische vereniging houdt de

Project IJsselhoeven officieel van start

door W. Hartmans-Gotink

Op zaterdag 29 mei 2004 is het officiële startschot gegeven voor het project IJsselhoeven.

De Stichting IJsselhoeven hield op deze zonovergoten dag haar eerste bijeenkomst voor boerderijbewoners op boerderij "de Disselenbrink" in Marle langs de westelijke IJsseldijk.

De stichting streeft naar behoud en goede benutting van historische boerderijen in het stroomgebied van de IJssel van Arnhem tot Kampen: behoud, omdat het gaat om waardevol cultuurhistorisch erfgoed; benutting, omdat het bestuur van de stichting de overtuiging heeft dat duurzaam behoud alleen slaagt als daarvoor een economisch draagvlak bestaat. De Stichting wil boerderij-eigenaren ondersteunen door kennis te verzamelen, ervaring uit te wisselen en de samenhang tussen boerderij, erf, landschap en streekontwikkeling verder vorm te geven. In dit kader werkt de stichting onder andere samen met de Vereniging Veluwe-IJsselzoom.

De Stichting IJsselhoeven is eind 2003 opgericht. De eerste activiteit is nu de uitvoering van twee proefprojecten in de gebie-

oude rassen in stand in de collectietuin of bij particulieren. Ook restaureren ze vervallen boomgaarden waarbij de enten van bijzondere rassen goed van pas komen.

den Veessen-Marle en Welsum-Ter-wolde, waarbij onder andere een cultuurhistorische beschrijving van het gebied wordt gemaakt. In 25 "hoevegesprekken" worden de kansen en mogelijkheden van de afzonderlijke boerderijen doorgenomen. Dit is belangrijk werk materiaal voor concrete initiatieven van behoud en verbetering. Daarbij zijn de ideeën van de boerderij-eigenaren uitgangspunt. Die ideeën moeten natuurlijk ook passen in het "toekomstplaatje" dat we met z'n allen van de IJsselvallei hebben. Op dit gebied zal de stichting initiatieven nemen om de overheden, de gebiedsbewoners en andere belanghebbenden mee te laten denken. Daarvoor zijn in het komende jaar een vijftal werkbijeenkomsten gepland.

Het ochtendprogramma was bestemd voor boerderij- en landschapsspecialisten en voor vertegenwoordigers van overheden: het gebied werd bezocht in een 40 km lange busrit.

Op twee markante boerenerven, de Middenhof te Terwolde en de Telbrink in Marle, vertelden de bewoners over de historische waarde, hun ideeën over het toekomstig gebruik van de boerderijen en de

knelpunten, die zij in de praktijk ervaren. Door de veranderingen in de landbouwproductie verliezen de grote oude schuren hun directe nut, waardoor het verval op de loer ligt. In de afgelopen 50 jaren is meer dan driekwart van de 400.000 historische boerderijen in Nederland verdwenen: een enorm verlies voor cultuur en landschap.

Tijdens de lunch kwam de klankbordgroep "IJsselhoeven" voor de eerste keer bij elkaar. De leden van de klankbordgroep waren onder de indruk van de professionele aanpak van de stichting.

Ruim tachtig boerderijbewoners waren na de middag aanwezig bij de onthulling van het logo door Willemien Hartmans. Daarna werden zij geïnformeerd over de activiteiten van de stichting.

Roger Crols van het Gelders Genootschap vertelde over de oorsprong van de boerderijen in de IJsselvallei: de deelnemers kregen een beeld van kenmerkende elementen van de boerderijbouw in het gebied, de inrichting van de boerderijen en de stijlen

Te gast op IJsselhoeve 'de Telbrink' in Marle.

uit de diverse periodes vanaf 1600 tot 1900, zoals opeenvolging in versieringen, plafonds, tegels en vloeren.

Landschapsarchitect Greet Bierema, landelijk specialist boerenerven, beschreef een aantal typische kenmerken van de erven en boerderijen in het gebied, zoals de landschapsstijlen, de ligging van de boerderijen en de vroegere taakverdeling op het erf.

Gerard Hendrix, technisch projectleider van het project IJsselhoeven, gaf een toelichting op de verschillende onderdelen van het project en vertelde wat de stichting in de komende jaren denkt te bereiken.

De start van het project kon niet beter: een grote betrokkenheid van boerderijbewoners uit het gebied en van de vakmensen, een stralende dag in een landelijke en gastvrije omgeving, een plezierig en afwisselend programma met lezingen op de oude deel en buiten onder de parasol met het zicht op de dijk. Voor de initiatiefnemers een stimulans om door te gaan; voor de bezoekers een goede mogelijkheid om ideeën uit te wisselen. Veel deelnemers toonden belangstelling voor deelname aan de hoevegesprekken.

Ook in financiële zin is de start gemaakt: meerdere organisaties hebben de gevraagde financiële bijdrage in de uitvoering van het project reeds toegezegd. De verwachting van het bestuur is dat alle toezeggingen in de zomer binnen zullen zijn, zodat de uitvoering van het project tot eind 2005 gegarandeerd is. De stichting wordt in de uitvoering onder andere ondersteund door specialisten van het Oversticht en het Gelders Genootschap.

Kerkenpad Voorst

door G. Groenewold

Bij de kerk van Voorst liepen vroeger net als in andere dorpen de zogenoemde kerkenpaden: een pad, dat - vaak dwars door wei- en bouwland - de kortste weg was naar de kerk. Door de toegenomen mobiliteit van de kerkgangers verdween de oorspronkelijke functie en daarmee raakten ook de paden weg.

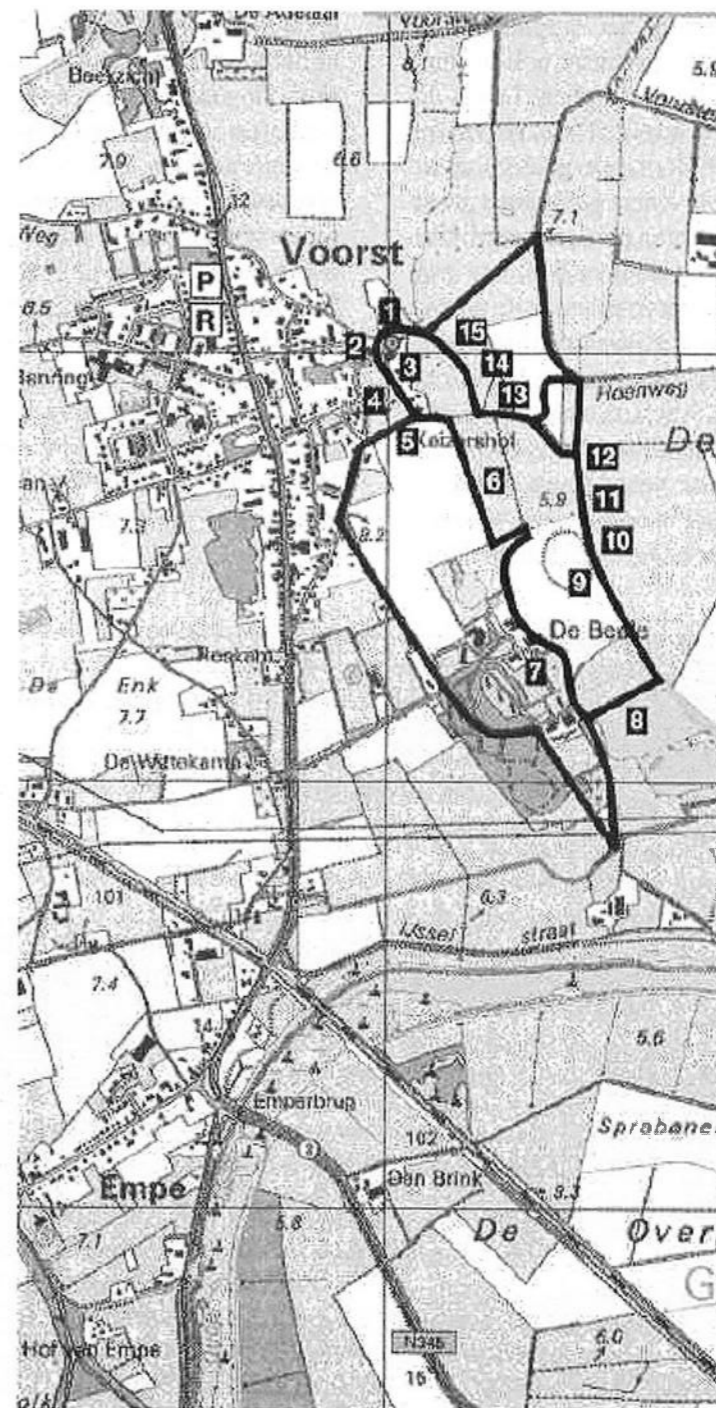
Natuurwerkgroep De Spaanse Ruiters zet zich onder meer in om dit soort historische landschapselementen te behouden of in ere te herstellen. Dat laatste is in het dorp Voorst gebeurd.

Het pad loopt niet helemaal zoals het vroeger liep, maar het is een combinatie van twee kerkenpaden en het Zutphensepad, die samengevoegd langs sloten en hagen een prachtige wandelweg vormen. De route biedt een prachtig gezicht op de historische kerkbuurt van het dorp.

Er staan genummerde paaltjes die de markante plekken aangeven. In de bijbehorende wandelroute staat de beschrijving. Deze routebeschrijving begint bij de kerk en via De Olde Wehme en Keizershof, langs De Bongerd (vroeger het Hof te

Jonkheer mr. L.H.N.F.M. Bosch ridder van Rosenthal onthult het informatiebord aan het begin van het kerkenpad.

Vorst) komt men op het Zutphensepad, niet alleen een kerkenpad maar ook de oude route naar de markt in Zutphen. Langs de rand van een oeverwal (de IJssel stroomde hier lang geleden door drie geulen) voert het pad de wandelaar naar het kleigat naast De Beele. Tot 50 jaar geleden werd hier klei gewonnen, die door middel van een spoorlijntje werd vervoerd naar de steenfabriek 't Hoendernest, die twee kilometer verderop langs de IJssel stond. Nu is het een prachtig natuurgebied waar veel soorten watervogels verblijven. Langs het kleigat is een gedeelte van de heg 'gelegd'. Deze oude techniek wordt opnieuw toegepast om een dichte haag te krijgen, ondoor-

dringbaar voor vee. De stammetjes van boompjes en struiken worden net boven de grond ingekapt en dan opzij gelegd. Verderop langs het pad staan vele knotwilgen en knotessen, ze deden dienst als grensafscheiding en houtleverancier. De wilgentenen voor manden, matten en beschoeiingen en het dikkere hout voor klompen. Het essenhout was uitstekend geschikt voor palen en stelen voor gereedschap. Aan het eind van het wandelpad ligt een poel, die door de Ruilverkaveling is hersteld. Het is een oude drinkpoel voor vee. Het is een onmisbare biotoop voor veel waterdieren en -planten.

Nieuwe aanwinsten

door J. Lubberts

- * Archiefstuk Notulen van CJV 'Wees een Zegen' uit Wilp
- * De tweede wereldoorlog - De bevrijding - Diverse medewerkers
- * De tweede wereldoorlog - De slag om Arnhem - Diverse medewerkers
- * De tweede wereldoorlog - De bange meidagen van '40 - Diverse medewerkers
- * Gemeentewapens in Nederland naar het officiële register van de Hoge Raad van Adel - red. G.M.L. Harmans 1914-1989
- * Op heterdaad - verhalen van leerlingen basisscholen in de gemeente Voorst; onder leiding van A. van Dam, in opdracht van EDU-ART Gelderland. Processen-verbaal opgetekend door leerlingen uit groep 7 en 8 van de Voorster basisscholen.
- * 25 Jaar markt in Twello 1978-2003. In dit boekje geeft oud-marktmeester Herman Broekhof een overzicht van alle facetten van de markt.
- * Het koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog door dr. L. de Jong De delen: 2 t/m 9, 10a, 10b, 11a, 11b, 12 en 14. Wij stellen het zeer op prijs wanneer iemand ons aan de ontbrekende delen kan helpen.
- * De grote bosatlas, uitgave 1981. Naar kaartgegevens is altijd veel vraag.
- * Wereldatlas - Oosthoek Times - uitgave 1977.
- * Gedwongen arbeidsinzet in Duitsland

1943 -1945 door J.G.A. van den Belt, Twello. Hierin beschrijft hij zijn lotgevalen in deze periode.

- * Stichting Indische Thee - en Familiearchief Van der Hucht c.s (2 stuks).
- * Jaarboek van het Centraal Bureau voor Genealogie. Betreft het geslacht Van der Hucht (eerste bewoners van het Hunderen).
- * 70 jaar Schoneveld in Twello door Patty Schoneveld. De ontwikkeling van tuinder tot veredelingsbedrijf.
- * Herinventarisatie RK begraafplaats van de Antoniuskerk De Vecht door P.J.A. Bevers.
- * De Gietelse School 1847-1983 - geschiedenis van het onderwijs in Gietelo; uitgave reüniecommissie Gietelo.
- * Deventer: een eeuw geleden, Foto's uit de collectie glasnegatieven van J.W. Jansen sr. en jr. - samengesteld door G.E. van Zijl.
- * Kastelen rond Zutphen, deel II door J. Harenberg. Hierin worden beschreven: De Lathmer, De Poll, De Nijenbeek, Empe, Voorstonden, Engelenburg en Helbergen.
- * Bevrijdingsatlas Veluwe - Diverse schrijvers. De voorbereiding, overtocht bij Wilp en bevrijding Veluwe.

En de boer, hij verdween

In het magazine van de Open Monumentendag 2003 met het thema 'Boerenbouw' troffen we een verhaal aan van Sietske van der Hoek. Voor onze serie "Verdwenen beroepen" in de Kroniek mochten we dit verhaal gebruiken. Zou het zo gaan? Wie na het lezen van het artikel meer over dit onderwerp wil lezen, verwijzen we naar het boek 'Boerenbouw' van de heer Van der Hoek, een uitgave van de Stichting Open Monumentendag (Amsterdam, 2003).

*En de boer, hij verdween
Ons platteland in het jaar 2103*

Vroegere landbouwwerkzaamheden (rogge opsteken bij De Poll)...

door S. van der Hoek

Achteraf gezien is het niet zo moeilijk om vast te stellen hoe en wanneer in de 21ste eeuw de landbouw als bedrijfstak uit Nederland verdween. Honderd jaar geleden, in 2003, vierde men er nog het Jaar van de Boerderij. Beter gezegd: vierde men er het Jaar van de Boerderij ál. Zo'n jaar is altijd meer herdenking dan viering en een onmiskenbaar teken van 'voorgoed voorbij'. Maar zoals gezegd, met een uitdrukking die op het weinige platteland dat er nog is door een enkeling nog begrepen wordt: van achteren in de klomp gekeken is het altijd makkelijk oordelen.

In datzelfde jaar 2003 - de Verenigde Sta-

ten van Europa waren nog niet gevormd, maar de landbouw was al wel een zaak van Europees beleid - lukte het de nationale ministers van landbouw om het in marathonvergaderingen te Luxemburg min of meer eens te worden over de principes van een ingrijpende hervorming van de Europese landbouw. De uitvoering ervan had nog heel wat voeten in de aarde, want niet alleen in Nederland had de boerenlobby altijd veel in de melk te brokkelen gehad bij de politici. In landen als Frankrijk, Duitsland, Italië en Spanje bleef de agrarische bedrijvigheid langer bestaan dan in Nederland en veel minder gemechaniseerd, dus met meer mensen die er economisch van afhankelijk waren en invloed uitoefenden op de politiek. Maar uiteinde-

lijk bleek het jaar 2003 een beslissend keerpunt te zijn geweest in de agrarische geschiedenis van Nederland in de eerste plaats.

Het klinkt als iets uit voorhistorische tijden, maar in die jaren werkte de Europese Unie met een begroting van 100 miljard euro en bijna de helft ervan, 43 miljard, ging op aan landbouw. Voornamelijk aan subsidies die producten van Europese boeren - met name granen, zuivel en rundvlees - zo goedkoop moesten houden dat ze ermee konden concurreren op de wereldmarkt. Zoveel belastinggeld voor een bedrijfstak die macro-economisch gezien van niet al te grote betekenis meer was en die door epidemische veeziekten, voedsel-

...en moderne landbouwwerkzaamheden (machinaal bemesten).

schandalen en mestoverschotten een slechte naam had gekregen, zou politiek-maatschappelijk niet lang meer te verdedigen zijn. Bovendien was 2003 ook het jaar dat een aantal landen in Oost-Europa toetrad tot de Europese Unie, de voorloper van de Verenigde Staten van Europa. Dat waren landen met veel (armlastige) boeren, die de Europese Unie failliet zouden doen gaan als ze evenveel steun zouden krijgen als de boeren in West- en Zuid-Europa hadden genoten. Tot dan ontvingen de boeren premies naar gelang het aantal runderen en hectares met tarwe, suikerbieten en zetmeelaardappelen dat ze hadden. De kern van de stelselwijziging van 2003 was dat de subsidie op het product werd vervangen door een subsidie op het inkomen van de boer, los dus van wat en hoeveel hij produceerde en nadrukkelijk met de bedoeling om de subsidieëring af te bouwen in het tempo waarin wereldwijd de landbouwproducten werd geliberaliseerd. En zo gebeurde het. Voor Nederland, dat in de tweede helft van de 20ste eeuw een

van de drie agrarische grootmachten was in de wereld, naast de Verenigde Staten van Amerika en Frankrijk, waren de gevolgen immens.

Nederlanders hebben de faam niet zo te hechten aan traditie en historisch besef en dus verdween al vrij snel de naam Landbouw uit het briefhoofd van het departement waar het zogeheten Groen Front decennialang in feite de dienst had uitgemaakt. Landbouw werd deels ondergebracht bij Economische zaken, deels bij Ruimtelijke Ordening en Natuurbeheer, deels bij Visserij en Voedsel. De naam van het laatstgenoemde departement is trouwens een mooi voorbeeld van de onvoorzienne loop die de geschiedenis soms neemt. In 2003, alweer dat jaar, was besloten om Visserij in de naam van het departement van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij te laten vervallen ten gunste van de Voedsel- en Warenautoriteit, die vanaf dat jaar bij dat departement hoorde. Maar tegen alle verwachtingen in nam zowel de vangst en productie van vis als de consumptie ervan

Fokzeugenligstal (1988).

zo'n hoge vlucht in de jaren twintig, in Nederland de landbouw verre overvleugelend, dat er zelfs een aparte bewindspersoon voor Visserij in de regering kwam.

Vrij snel in die jaren ging in de Nederlandse landbouw de fut eruit. In de politiek, op het ministerie, bij ambtenaren, bij de belangenorganisaties LTO, bij de boeren zelf. De wezenlijke reden was natuurlijk dat je iets waar de economische grondslag aan ontvalt, nog wel enige tijd met kunst en vliegwerk in stand kunt houden, maar dat er altijd eerder dan verwacht een moment komt dat iedereen tegelijkertijd, lijkt het, vindt dat het een zinsbegoocheling was waar een eind aan moet komen.

Dat gebeurde in Nederland rond 2040. Eerst in Holland en Utrecht, daarna in Brabant, Zeeland, Gelderland en het zuidelijk en westelijk deel van Drenthe was de grond door de zich uitbreidende, rijker wordende en uit de oude grote steden wegtrekkende bevolking veel te duur geworden om nog op commerciële wijze vee en gewassen op te exploiteren. Alleen de teelt van bomen, heesters en bloembollen bleek renderend genoeg om iets van land- en tuinbouw, iets van het vroegere Groen Hart te kunnen handhaven in Holland Metropool, die sinds de jaren tachtig de grootste stedelijke agglomeratie van Europa is. Ook tot ver in de omtrek van de driehoek Maastricht-Luik-Aken was tegen die tijd 'de stad' als een olievlek uitgevloeid in de vorm van woningbouw, kantorenbouw, parkaanleg, paardenmaneges en infrastructuur van wegen, kabels en leidingen.

Alleen in de vroegere provincies Groningen en Friesland is het tot op heden gelukt om substantiële stukken grond groen te

houden voor recreatie en natuurbeleving - en dat is vooral te danken aan de nabijheid van de in 2078 tot Werelderfgoed Hors Categorie verklaarde Waddenzee.

Het is moeilijk nog voor te stellen hoe in de deelstaat Nederland minder dan honderd jaar geleden er veeteelt en zelfs akkerbouw was die bulkproductie leverde. In grote kippenloodsen bij Barneveld, met wel 300.000 kippen in één ruimte zevenhoog op elkaar gestapeld in ijzeren kooien, verzamelde men eieren om ze per vliegtuig tot in Maleisië en Groenland toe af te zetten!

Dat het boeren en tuinieren als ambacht in dit deel van Europa niet geheel verloren ging, is te danken geweest aan de Landelijke Vereniging tot Behoud van Smaak en Onderscheidingsvermogen, die vanaf het midden van de eeuw in samenwerking met een aantal restaurants en speciaalzaken campagne is gaan voeren tegen 'de McDonaldisering van al het voedsel in de wereld'. Zodat de geïnteresseerde burger anno 2103 in de Flevopolders en in het noorden van Friesland en Groningen nog kan zien en meemaken hoe in de Biologische-Agrarische Centra zuivel en vlees van ouderwetse huisdieren als koeien, schapen, geiten, varkens en kippen gemaakt wordt en hoe groente en fruit groeien. Om een idee te krijgen van de traditionele boerderijen die eeuwenlang dat voedsel produceerden en middelerwijl op alleraardigste wijze het Nederlandse platteland stoffeerden en sierden, zal men naar het Openluchtmuseum bij Arnhem moeten gaan.

Agrarische bedrijven verdwijnen

door G. Groenewold

En - na het vorige artikel gelezen te hebben - vragen wij ons af: hoe zit het met de landbouwbedrijven in de gemeente Voorst? Houden zij het hoofd boven water of verdwijnen zij ook?

In 1965 waren er in de gemeente Voorst nog 917 gemengde landbouwbedrijven. Bedrijven die met het exploiteren van bouw- en weiland en het houden van vee het inkomen van de boer opleverden. Ruim 1400 bedrijven werkten, op de een of andere manier, aan de agrarische markt mee in 1965.

Van genoemde gemengde bedrijven waren er 235 bedrijven kleiner dan vijf hectare, dat was dus 25%. Hiervan waren er zelfs 41 kleiner dan twee hectare. Bovendien telde de gemeente Voorst 110 tuinbouwbedrijven, 8 fruitteeltbedrijven, 16 bloemisten en hoveniers en 19 bedrijven met weinig of geen grond, die hun bestaan vonden in het mesten van kalveren of het houden van grotere aantallen kippen en varkens.

In de gemeente Voorst: Nog 42 landbouwbedrijven beneden de twee hectare

Krantenkop uit 1965.

Navraag bij de gemeente leert dat nu (2004) er slechts 450 'vergunning- of meldingsplichtige' agrarische bedrijven zijn, waarvan circa 40 akkerbouwers, 35 tuinders en 410 veehouderijen. Bij die laatstgenoemde groep worden ook alle hobbyboeren gerekend; het werkelijk aantal beroepsmatige veehouderijen zal tussen de 250 en 300 liggen.

Veel bedrijven kunnen zonder allerlei nevenactiviteiten hun hoofd niet boven water houden. Van de volgende activiteiten bij een boerenbedrijf kijkt niemand meer op: openstellen van 'boerentuinen', kinderpattijntjes op de boerderij, (mini-)camping, boerenproducten maken en verkopen zoals yoghurt, kaas enz., het geven van workshops, schilderen tussen de koeien, rondleidingen verzorgen voor groepen en een skybox voor VIP's in de stal. En dat een flink aantal agrariërs een (part-time) baan buitenshuis heeft is helaas ook geen uitzondering meer.

Reindert Schrijver: "Boeren blijven er hier altijd..."

door J. Roosenschoon

In de Kroniek zijn geregeld artikelen te lezen over uitstervende of uitgestorven beroepen, zoals lantaarnopsteker of huis-slachter. Cynici zeggen de laatste jaren dat ook de boer zo langzamerhand in dit rijtje thuisheert. Volgens de statistieken verdwijnen er in Nederland momenteel negen boeren per dag. Wat is een boer nog in de toekomst: landbouwer, veeteler, natuurbeheerder, campingbeheerder of gastheer voor overspannen stadsbewoners? Aan het woord hierover komt Reindert Schrijver. Hij is zelf telg uit een boerengeslacht, actief geweest in boerenorganisaties en nu uitgeboerd, maar nog steeds actief betrokken bij de ontwikkelingen op het platteland.

'Hoe kunnen jullie dat nou?' vragen bezoekers wel eens aan Reindert Schrijver als ze zijn huis, een verbouwde bakkerij aan de Kadijk in Terwolde, zien dat op een steenworp afstand ligt van zijn geboorteplaats, de boerderij die hij zelf veertig jaar gerund heeft. 'We hebben er helemaal geen moeite mee,' zegt Schrijver, 'als boer ben je ondernemer en je moet het vooral zakelijk zien. Het was vanwege het prachtige uitzicht dat we hier terecht kwamen'. Hij heeft geen hartzeer van de verkoop van 'De Bellert' en hij bemoeit zich ook helemaal niet met het bedrijf dat hij vanuit het huis zo goed kan zien. Het is inderdaad een schitterend, weids uitzicht over de velden, richting Nijbroek. Maar ook een zakelijk ondernemer als hij kan niet nalaten om te zeggen: 'Mooi toch weer hè, de koeien in

de wei. Nu de melkrobot weg is, gaan de koeien weer naar buiten'.

De Bellert

De familie Schrijver, oorspronkelijk afkomstig uit Zwolle, is nog steeds goed vertegenwoordigd met boeren in de IJsselvallei. Alle hier wonende Schrijvers zijn wel familie van elkaar.

De grootvader van Reindert boerde op Kolkenstein in Terwolde. Deze Schrijver had de tegenwoordig zeldzame luxe twee zoons te hebben die hem wilden opvolgen. De jongste, ook een Reindert, kreeg Kolkenstein en de oudste, Hendrik, de vader van de huidige Reindert, kreeg bij zijn trouwen in 1939 een boerderij die al in bezit was van de familie, De Bellert. Het was een gemengd bedrijf, zoals eigenlijk alle bedrijven in de streek. Naast koeien waren er fokzeugen en kippen. De fruitteelt was belangrijk en akkerbouw, de verbouw van graan, aardappels en suikerbieten, was een volwaardige tak van het bedrijf. "Zelf-

Boerderij 'Kolkenstein' met achter de kolk de kerk van Terwolde (1922).

voorzienend bijna”, merkt Schrijver op. De IJssel heeft veel invloed gehad op het boerenleven in de streek. Natuurlijk al door de grondsoort die enorm vruchtbaar is. Deze is uitermate geschikt voor fruitteelt. Het schijnt, maar dat weet Schrijver alleen uit overlevering, dat vooral de houdbaarheid van het fruit uit de IJsselstreek als heel goed bekend stond. De grond is ook geschikt voor veeteelt. Het MRIJ-vee, dat hier gehouden werd, heeft de zwaardere kleigronden nodig, omdat vroeger dit ras enorm zwaar gebouwde koeien had. Deze konden op veengronden waarschijnlijk niet gehouden worden omdat ze er doorheen zakten. MRIJ-koeien zijn veelzijdig en werden zowel voor de melk als voor het vlees gehouden.

Schrijver ging na de middelbare landbouw-

school in Zutphen o.a. naar de fruitteeltvakschool in Terwolde. “Je deed heel breed kennis op omdat de bedrijven ook breed waren, je moest van vele markten thuis zijn”. Doordat zijn vader wat ziekelijk was, is Schrijver direct na de landbouwschool volop boer geworden. Toen hij in 1967 trouwde, nam hij het bedrijf ook echt over en betrok het hoofdgebouw. Zijn ouders bouwden voor zichzelf een klein woongedeelte vooraan de schuur ernaast.

De invloed van Europa

Zo successievelijk veranderde het bedrijf, het ‘ontmengde’. De kippen gingen er eigenlijk als eerste uit. En ook de akkerbouw verdween in de loop van de jaren van De Bellert, in die zin: er kwam mais voor in de plaats. En dat is eigenlijk een gewas voor de veehouderij. Het fruit is verdwenen,

*‘De Bellert’
aan de Kadijk
(1961).*

maar het melkvee breidde uit en ook de fokzeugenstapel groeide. Hoe dat komt? “Het is de tijd van de specialisatie. Je had veel aandacht te besteden aan het fruit. Vroeger deed je dat er gewoon een beetje bij, maar dat kon niet meer en ik moest keuzes maken. Dan speelt ook de belangstelling een rol. De koeien en fokzeugen vond ik leuker.”

Maar de oorzaken van de specialisatie liggen ook breder. De marges werden kleiner, de kostprijzen en de opbrengstprijzen kwamen steeds dichterbij elkaar te liggen. Bij een aantal producten is nu, anno 2004, de kostprijs zelfs hoger dan de opbrengstprijs.

De economie vroeg rond 1960 om meer eenheden per man. Dit kon ook vanwege de nieuwe machines die hun intrede deden. Er kwam schaalvergroting en dit proces werd allemaal geweldig ondersteund door de EEG. Na de oorlog was er gebrek aan voedsel geweest in Europa en dit was iets wat men niet weer wilde. Landbouw moest plaatsvinden waar de productie-omstandigheden het meest geschikt waren en de landbouwers moesten goede inkomens hebben. Vandaar dat er flinke subsidiestromen loskwamen. Niet voor de varkens en de aardappels, maar wel voor graan, suikerbieten, melk en vlees. Nederland heeft, volgens Schrijver, van alle landen van deze ondersteuning het meest geprofiteerd. Men is hier op alle nieuwe mogelijkheden ingesprongen, bv. subsidie voor verbetering van stallen: Nederland deed dat; fiscale mogelijkheden: Nederland stond voorop. De boeren hebben hier enorm van geprofiteerd en pas veel later kwamen de problemen van dit systeem aan het licht.

Veranderingen in het bedrijf

Omdat iedereen in die tijd de blik vooruit had en optimistisch was, voltrokken de veranderingen zich vanzelfsprekend. Als bekend was dat er een boer ging stoppen met het fruit, waren er altijd liefhebbers die de bomen wilden hebben. Immers, er werd nog veel op hout gestookt. Grandia, de loonwerker, had zelfs een speciale lichter zijn trekker gemaakt voor het opruimen van boomgaarden. Daarmee trok hij de bomen in één keer uit de grond, waarna de particulieren kwamen die ze in stukken zaagden en meenamen. Schrijver weet nog dat iemand van de Middendijk bijna de complete hoogstamboomgaard die tussen De Bellert en Schrijvers huidige woonhuis lag uiteindelijk heeft opgestookt.

Het ging hem ook eigenlijk niet aan het hart. “Je kijkt vooruit en ik was jong en ondernemer. Je kunt emoties niet laten prevaleren. Van gevoel kun je niet eten. Het hoort erbij, je hebt een gezin, iedereen deed het en dan kijk je wel eens, als hij dat doet, waarom zou ik het niet eens kunnen proberen? Brussel ging producten en export subsidiëren. Wat kon je dan eigenlijk overkomen: je zette het in Brussel op de stoep en je kreeg er een gegarandeerde prijs voor. Dat was toen nog zo, de berekeningen kon je vrij makkelijk maken. Maar, je moest het willen, je moest ook de lol erin hebben om te groeien en dat had ik.”

Maar niet iedereen kon alle ontwikkelingen volgen. De komst van de melktank was zo’n punt. Veel kleinere boeren hadden te weinig koeien om een melktank te nemen. Maar, op een gegeven moment mochten de bussen niet meer en kon je zonder tank niet meer leveren. Schrijver herinnert zich dat

de melkfabriek in Terwolde waar de bus-
sen kwamen, werd overgenomen door
Coberco en kort daarna is hij gesloten. Dit
speelde in de jaren '70. Voor een aantal
boeren was dit het punt om te stoppen, ook
al omdat ze vaak geen opvolging hadden.

Organisaties

Schrijver is vergroeid met het dorp Ter-
wolde. Hij ging aan het eind van de weg
aan de Kadijk op school en daarna "kom
je van het een in het ander". Het begon bij
de plattelandjongerenvereniging. Toen
ging dat langzaam door naar de Geldersche
Maatschappij van Landbouw, afd. Terwol-
de/Nijbroek, waarvan hij secretaris werd.
Deze organisatie hield zich bezig met on-
dersteunen van het landbouwbeleid, opko-
men voor de belangen van boeren, ook bij
de gemeente en het waterschap en techni-
sche voorlichting. De afdeling had 150 le-
den. Op het provinciale kantoor in Arnhem
zat een tiental professionals met verstand
van verschillende terreinen. Deze mensen
hielden inleidingen en gaven advies aan in-
dividuele boeren. Deze hulp was gratis, je
was immers lid en betaalde contributie. Dat
is, anno 2004, allemaal afgelopen: je moet
nu betalen voor advies van je eigen land-
bouworganisatie waarvan je lid bent. Des-
tijds subsidieerde de overheid voor een deel
de organisatie, maar het is langzaam afge-
bouwd. De boer moet steeds meer zelf doen
en betalen. Schrijver vindt dat te ver door-
geschoten. Een eerste advies zou eigenlijk
gratis zou moeten blijven.

Buurt

Met collegaboeren was er geen sprake van
concurrentie. "Je stond samen in de strijd."

Er was wel verschil in grootte. In de buurt
de Spekhoek, waar je vanaf De Bellert op
uitkijkt, lagen wat kleinere pachtbedrijfjes.
Toch werd een onderscheid tussen kleine
en grote boeren volgens Schrijver niet ge-
maakt. "We zagen het niet als groot en
klein, maar dat kan voor de andere partij
natuurlijk wat anders liggen. Je kreeg wel-
eens wat scheve ogen, als grotere boeren
een trekker konden kopen en kleinere kon-
den dat niet, en er werden ook onderling
wel wat grapjes over gemaakt, maar ik heb
dat verschil nooit aan den lijve ondervon-
den."

Burenhulp deed zich vooral voor bij het
dorsen. Dat was een activiteit die de hele
buurt doorging en waarbij iedereen elkaar
hielp. Het graan werd opgeslagen in grote
bergen of mijten. Dat was nog wel lastig
werk om die schoven goed in de berg te
pakken, zodat ze er niet weer uitgleden. In
de herfst kwam het loonbedrijf Bram Brink
dan met een grote dorskast. De schoven
gingen erin en aan de andere kant kwam
het graan en het stro eruit. Toen de maai-
dorsers kwamen, was deze naoverhulp afge-
lopen, daarmee gebeurde het hele proces
direct op het land.

Maar ook bij het hooien had je elkaar no-
dig. Schrijver heeft jarenlang samen met
buurman Veldwijk en zijn vader gehooit.
Verder moest je hulp hebben bij het afkal-
veren van de koeien. Als het moeilijk ging,
bij een beetje zware kalveren bijvoorbeeld,
dan waren de burens de mensen die je alar-
meerde. Dat kon dag en nacht en over en
weer. Deze burenhulp is het langst geble-
ven. Na het kalveren namen ze er nog wel-
eens een borreltje op. En ook de veearts

bleef wel, als hij wist dat hij er toch nog
een keer uit moest die nacht, of ze maak-
ten nog een boterhammetje voor hem.
Het ging allemaal gemoedelijk. Maar toen
de technische mogelijkheden groter wer-
den en de keizersnee veel eerder en mas-
saler werd toegepast, had je elkaar ook hier-
mee niet meer zo nodig. Ook het feit dat er
steeds minder boeren waren, speelde mee.
Buurman Andries Pas kwam altijd helpen,
maar er kwamen ook steeds meer mensen
te wonen die bij wijze van spreken nooit
een koe gezien hadden.

"De gemoedelijkheid is afgenomen", vindt
Schrijver. "Het is veel zakelijker gewor-
den. Het zijn grotendeels eenmans-
bedrijven gebleven, maar de bedrijven zijn
wel gegroeid. Je bent dag en nacht op het
bedrijf aan de gang. Dus ook qua tijdsin-
deling ben je veel zakelijker. Maar de
nieuwjaarsvisite in de buurt is wel geble-
ven. Al doen we dat tegenwoordig het hele
jaar door."

Vader Schrijver had een bedrijf met 15 tot
20 fokzeugen en 20 melkkoeien, Reindert
had op het laatst 140 fokzeugen en ruim
60 melkkoeien. Er kwam al snel een melk-
machine. "Heel belangrijk was deze ma-
chine, want melken doe je twee keer per
dag en daar heb je meerdere familieleden
bij nodig. Als die op een gegeven moment
ontbreken dan heb je zo'n machine hard
nodig." Als tweede in Terwolde bouwde
hij een ligboxenstal.

Brussel

"Vroeger speelde de landbouwvoorlichting
een grote rol. Je kon met alle vragen bij
deze voorlichter man terecht, Evert Kroes-
bergen heette hij. Een man die heel bekend

was in het gebied en alle boeren kende. Hij
was erg belangrijk in deze regio en heel
breed georiënteerd. Later zijn de coöpera-
ties erg gegroeid en ook de accountants-
kantoren. Deze namen ook specialisten in
dienst, zodat de rol van de landbouw-
voorlichting minder werd.

Het ging dus lange tijd erg goed in de land-
bouw, maar daar kwam een eind aan. Voor
een aantal producten was er teveel over-
schot. Iedereen kent de boterbergen en de
vleesbergen. Men was hier heel lang erg
coulant in omdat het belangrijk was dat er
van producten voorraden waren, in geval
van oorlog. En, je hebt de productie, door
weersomstandigheden, natuurlijk nooit he-
lemaal in de hand, dus de bedrijven groei-
den maar door en Brussel bleef export-
subsidies geven. Het moest Europa uit.
Uiteindelijk werden ze langzaamaan ver-
minderd, de belastingbetalers moesten te-
veel betalen. Bovendien kwamen er armere
landen bij de EEG zoals Griekenland,
Spanje en Portugal en je kunt het geld maar
één keer uitgeven.

Amerika handhaaft wel een subsidie-
systeem voor de eigen markt. Door het
afbouwen van de Europese subsidies ver-
minder je de concurrentiepositie van de
Europese boeren. Er spelen veel politieke
zaken doorheen. Het is een wereldwijd pro-
bleem geworden. Afrikaanse bloemen wor-
den in Aalsmeer geveild.

Stoppen of investeren?

Schrijver stond op zijn 59-ste voor een las-
tige beslissing. Een aantal problemen dien-
den zich aan. Zo moest hij voor de zeu-
genhouderij behoorlijk investeren. Er kwa-
men nieuwe richtlijnen waarin meer ruimte

voor elke big en elke zeug vereist werden. "Dan ga je denken, doen we die investering nog en wat is de terugverdientijd ervan?" Daarbij had hij geen opvolgers voor het bedrijf. De beide dochters waren wel in de landbouw geïnteresseerd maar voelden er niet voor het bedrijf over te nemen. Beide zijn met boerenzonen getrouwd, maar één heeft zelf een bedrijf en de ander doet met de studie Wageningen wat anders. Ook een ander aspect speelde mee. Schrijver had in zijn directe omgeving vaak gezien hoe boeren soms maar doorgaan terwijl ze eigenlijk niet meer kunnen. Als ze dan ziek worden en soms ook komen te overlijden, komt de vrouw er alleen voor te staan. Dat scenario wilde hij in ieder geval niet. Schrijver wilde het bedrijf niet laten afglijden naar een hobbyboer-achtige onderneming en toen zich een goede koper aandienende was de beslissing snel genomen.

Er zijn meer boeren die om deze redenen stoppen; geen opvolger hebben is hierbij de belangrijkste. Maar ook regelgeving, zoals de mestwetgeving bijvoorbeeld, is een belangrijk punt. En ook het ontbreken van uitbreidingsmogelijkheden of investeringsproblemen. Verder speelt tegenwoordig ook bij boeren de gedachte: er is meer in het leven dan de boerderij. Dit is een gedachte die een vorige generatie boeren volkomen vreemd was. Het was immers een vanzelfsprekendheid dat de boerderij in de familie bleef.

Schrijver vindt het landbouwbedrijf nog steeds de basis van het boerenbestaan, ondanks alle nieuwigheden van de verbrede landbouw, de minicamping, verkoop eigen producten, natuurbeheer, etc. "Je ziet toch

dat het grotendeels neveninkomsten zijn, er zijn er maar weinig die daar echt op drijven." De kostprijs en de opbrengst, daar moet je zoveel mogelijk verschil in zien te krijgen. Er zijn ook nu bedrijven die full-speed doorgaan en dus moeten blijven groeien.

Maar dat de kinderen het bedrijf niet willen overnemen kan hij wel begrijpen. "Je bent nooit klaar. Midden in de nacht gaat een koe kalven, ze krijgt melkziekte, er is altijd wat. Dat zien jonge kinderen ook en denken: aan mijn lijf geen boerderij. Boerenkinderen zien veel meer om zich heen." Schrijver zag het al toen hij in het bestuur van de Coberco zat, zo'n 10 jaar geleden. Van alle boeren van 55 jaar en ouder had 40% geen opvolger. Bovendien gaat het in een aantal sectoren slecht: varkens, pluimvee en ook melkvee, dat met teruglopende opbrengsten en stijgende kosten zit; een extra reden om te stoppen dus. De lage prijzen wreken zich.

Er zijn hoge kosten, het quotum is het duurst van heel Europa en ook de grondprijzen en de arbeidskosten zijn enorm. Op eigen inkomen wordt door boeren erg beknipt, er zijn er veel die onder het minimum komen. Je kunt het lang volhouden, maar als je niet meer aan de verplichtingen zoals de bank of de voerleverancier kunt voldoen, dan is het einde nabij. Er is veel leed onder boeren waardoor de speciale hulplijnen veel werk hebben. Ook landbouworganisaties hebben speciaal hiervoor mensen in dienst.

Hoe nu verder

Toen Schrijver stopte met boeren, wilde hij geen voorzitter van de GLTO meer zijn.

"Als je geen boer meer bent, moet je dat niet doen." Maar hij verveelt zich niet, als voorzitter van de LOV en van de locatiecommissie AOC, lid van de GLTO-werkgroep die machines naar Oost-Kroatië stuurt en voorzitter van de werkgroep Agrarisch natuurbeheer van de vereniging Veluwe-IJsselzoom.

Deze vereniging bestaat bijna drie jaar en is opgericht na de MKZ-crisis. "Het hele gebied lag toen op z'n gat en een stuurgroep van de GLTO zei: hoe kunnen we dit gebied meer body geven, er meer activiteit in brengen. Het is een vereniging voor boeren en burgers. Een overkoepeling van verschillende werkgroepen, zoals: agrarisch natuur-en landschapsbeheer, zorg-

boerderijen, streekproducten en internationale samenwerking. We leven hier in een mooi en aantrekkelijk gebied, waarin ook economische activiteiten wat betreft landbouw passen. De vereniging probeert te overleggen met overheden en andere organisaties en subsidies los te krijgen."

Het zoeken naar andere vormen van inkomsten voor boeren, is het hoofdmotief. Maar met dit initiatief worden voor het eerst ook burgers erbij betrokken. Want boeren hebben de burgers ook nodig. Deze kunnen lastig zijn bij bv. bouwvergunningen, bestemmingsplannen of klachten. Maar tijdens de MKZ-crisis bleek dat ze ook erg betrokken waren. En natuurlijk zijn het ook consumenten. Bovendien zorgen ze voor

Reindert Schrijver vóór 'De Bellert' in 1985.

een breed draagvlak, dat weer gunstig is voor subsidieaanvragen. Sommige boeren voelen niet voor de samenwerking met burgers. Toch zijn er volgens Schrijver niet veel boeren meer die zeggen dat het platteland alleen voor de boeren is. "Maar de boeren zijn wel de bewerkers en vaak ook de eigenaren van de grond. Dus als burgers willen gaan bepalen hoe het landschap eruit gaat zien en zeggen: boeren je mag dit niet of dat niet, dat vind ik ook te ver gaan."

Processen-verbaal: de eend

Op heden den dertiende januari 1886 verscheen voor ons burgemeester van Voorst Hendrikus Kok, oud veertig jaren onbezoldigd buitengewoon veldwachter te Terwolde. Deze verklaarde dat hij in de namiddag van den 7 den dezer te omstreeks één uur op de Zindersche waard onder Terwolde langs den IJssel op eendenjacht is geweest en toen een eend heeft geschoten die in den IJssel nederviel zonder geheel dood te zijn. Dat op dat ogenblik juist een schipper den IJssel passeerde, die van zijn schip in het schuitje ging en naar de eend toe roeide, deze opnam dood sloeg en medenam. Dat hij die schipper heeft gezegd; "Geef mij nu de eend, ik zal u een dubbeltje voor de moeite geven." Waarop deze antwoordde, nadat comparant nog gezegd had: "Gij moet voorzichtig zijn want gij hebt met de politie te doen." "Ik heb schijt aan de politie, den koning en de hele kluit." Hij roeide vervolgens met de eend naar zijn schip, waarna hij zich verwijderde. Hij, Kok, heeft daarna aan

Hoe het in deze regio er over 20 jaar bijstaat? Schrijver vindt het moeilijk te voorspellen. "Ook in de jongste reconstructieplannen staat het beschreven als een landbouwontwikkelingsgebied. De burgers zullen er tussenin wonen. Er blijven vast altijd boeren hier, de omstandigheden zijn nog niet zo gek. En, ze houden ook melkvee. Maar er komen wel grotere bedrijven, daar ontkomen we niet aan."

door J. Lubberts

de schipbrug te Deventer geïnformeerd wie die schipper was en dat hem toen is gezijd dat hij Roelof van Hezel heette en te Zwolle tehuis hoorde. Waarvan wij dit proces-verbaal hebben opgemaakt op de eed bij het aanvaarden onzer bediening afgelegd is en na voorlezingen en goedkeuring met comparant getekend nadat deze nog verklaard had dat hij den schipper terugziende hem misschien wel zou herkennen.

Was getekend door de burgemeester van Voorst en H.Kok.

Problemen

Leiden in last. Een schipper die een aangeschoten eend meeneemt. De commissaris van politie te Zwolle wordt ingeschakeld om de bewuste schipper te ondervragen. Commissaris Johannus Matheus van Nieuwland pakt de zaak serieus aan en neemt de 39-jarige schipper Roelof van Hezel bevestigende de praam Martina Cornelia een verhoor af.

Volgens het opgemaakte proces-verbaal verklaarde de schipper het volgende:

"Dat hij op donderdag de zevende dezer maand des middags te ruim 12 uur à 12½ uur met zijn ledig vaartuig waarmede hij van Doesburg kwam, door de brug te Deventer is gevaren. Dat hij toen even beneden de brug met zijn vaartuig is blijven liggen tot omstreeks kwart voor 2 uur, welke tussentijd hij bij de commissaris der beurtschepen van der Gouw was geweest om te vragen of er ook goederen voor hem mede te nemen waren en toen van daar is vertrokken en te omstreeks vijf uur met zijn vaartuig te Wijhe is aangekomen. Dat zijn 18 jarige zoon bij hem aan boord was be-

nevens zijn vrouwen de andere kinderen. Dat hij van het voorgevallene niets weet en en ter bepaalde tijd kan verklaren, dat noch hij, noch een zijner kinderen een eendvogel uit het water heeft opgehaald en dat hij tussen Deventer en Wijhe ook niet op eendvogels heeft zien schieten. Verder verklaarde comparant dat even voor hem door de brug te Deventer is gevaren de schipper Klein, die even een praam als comparant bevaart, maar welke destijds beladen was met steen, zonder te weten of dat de bedoelde schipper kan zijn.

Dat comparant a.s. woensdag weder van hier naar Deventer met zijn vaartuig vertrekt en wel per sleepboot en zo deze er

Binnenschepen op de IJssel, ter hoogte van de Houtwalstraat (rechtsachter 'Het Lokin'), 1925.

niet mocht zijn dan met paarden. Dan zal hij zich te Deventer aan het bureel van politie vervoegen, teneinde van zijn komst aldaar kennis te geven, hopende dat de veldwachter die het proces heeft opgenomen, hem zal bezoeken, om nader te constateren of hij al dan niet de bedoelde schipper is.

Hebbende na voorlezing en volharding alhier getekend:

R.van Hezel

De dader

Vervolgens heb ik commissaris van politie voornoemd gehoord:

Klaas Kleine oud 37 jaren, schipper bevaerende de praam genaamd Maria Jacoba, geboren te Zwartsluis, wonende aan boord en gedomicilieerd te Zutphen, die desgewenst verklaard:

Dat hij op donderdag de zevende januari dezes jaars des namiddags te omstreeks half twee van Deventer naar Zwolle is gevaren met een lading stenen bestemd voor Veenhuizen.

Dat hij ongeveer een uur gaans van Deventer op de IJssel zijnde aldaar een aangeschoten wilde eendvogel zag zwemmen, nadat hij een schot had horen vallen en enige eenden opvlogen. Dat hij die eend die telkens onder water dook met de roeispaan van zijn schuit, nadat hij zich daarmee naar de eend had begeven, heeft doodgeslagen en mede naar boord heeft genomen, dezelve geplukt en daarna opgegeten. Dat twee mannen hem een uur lang hebben achtervolgd, die riepen: 'Schipper wil je die eend eens aan de wal brengen, wij zullen u een dubbeltje voor

de moeite geven.'

Hierop gaf hij hun ten antwoord: "Degene die hem toekomt tegen betaling van 75 cent voor zijn moeite kan terug krijgen."

Dat degene die hem aanmaande de eendvogel naar de wal te brengen zeide je hebt met de politie te doen, waarop comparant hem ten antwoord gaf: "Dat kan mij niet schelen al was je de koning, ik kan niet zien wie je bent, doch kunt hem voor 75 cent terug krijgen."

Verder verklaart comparant dat hij niet heeft gezegd: "Ik heb schijt aan de politie, de koning en de hele kluit."

Hebbende na voorlezing en volharding getekend:

K.Kleine

Afloop

De afloop is niet bekend. Wel heeft schipper Van Hezel bericht gekregen dat hij niet de schuldige was. Klaas Kleine heeft vervolgens nog verklaard dat hij met veertien dagen naar Deventer terugkeerde, zodat hij alsdan door de veldwachter Kok zou kunnen worden herkend.

Naschrift

De aanleiding om deze gebeurtenis te vermelden was de uitgave van het boekje "Op heterdaad". In dit boekje zijn verhalen verzameld van leerlingen uit groep 7 en 8 van basisscholen in de gemeente Voorst. De verhalen hadden in dit geval de misdaad als onderwerp. Als basis diende een proces-verbaal opgemaakt door de burgemeester of een van de veldwachters in de ge-

meente Voorst. In een van deze processen-verbaal uit 1874 werd melding gemaakt van een doodgeschoten hond. Hierbij werd ook de naam van de smid Arnoldus van den Belt genoemd, niet de schutter. Een aantal leerlingen is hier zeer enthousiast mee van start gegaan. In samenwerking met het archief en medewerkers van de O.K.V. aan de Stationsstraat werd zelfs de plaats waar de smederij stond teruggevonden. Het enthousiasme waarmee de kinderen hieraan hebben gewerkt roept bij ons de vraag op: "Is het niet zinvol om iets aan geschiedenis met en/of voor de jeugd te doen. Bijvoorbeeld het opzetten van een jeugd-

afdeling, met daarin ook jeugdigen als bestuurder zoals bij andere verenigingen ook gebeurt".

Dit schrijfproject werd opgezet door de stichting EDU-ART onder supervisie van de kinderboekenschrijver Arend van Dam. EDU-ART is een stichting ter ondersteuning van kunst en cultuureducatie.

Verzoek om hulp: familie van Wilp

door H. Jansen

Sedert enige tijd ben ik bezig met de geschiedenis van oud-Wolfheze. Vanaf de achtste eeuw, en wellicht eerder, is het gebied bewoond. Omstreeks het jaar 1000 wordt er een romaans zaalkerkje gebouwd, dat tijdens deopstand tegen Spanje wordt verwoest. Deze kerk is voorwerp van mijn huidige studie.

Deel I is klaar en zal later dit jaar worden gepubliceerd in Schoutambt en Heerlijkheid, het orgaan van de Renkumse historische vereniging. Deel II, nagenoeg klaar, gaat over de kerk als geloofscentrum en deel III behandelt de kerk als belenings-object.

De familie van Wilp is met de kerk en omliggende gronden beleend.

De familie is ook beleend met de giften van

de kerk te Heteren en ik heb de historische vereniging van die plaats ook benaderd met een verzoek om hulp.

Wat is tot nu toe bekend

In 1436 krijgt Evert van Wilp in Wolfheze goederen in leen of eigendom van het Huis Montfoort of in leen van Herman van Wye. In 1450 geeft Evert het goed in lijftocht aan zijn vrouw Lysbeth van Arnhem; hij overlijdt in 1460.

Zoon Evert leent het goed in 1472 of 1477 van de Duitse Orde in Utrecht. In 1496 erfte Evert de Wolfhezer bezittingen van moeder Lysbeth. Er ontstaan problemen over dit bezit met zus Belye van Mid-dachten van Wilp en zwager Arnt van Mid-dachten, welke worden geregeld op 20 decem-

ber 1497 als Evert een deel van zijn bezittingen "overdoet" aan zijn zus, maar hij behoudt het recht op de giften van de kerk te Wolfheze en Heteren.

Waarschijnlijk zijn Evert en Belye in 1499 (lands)commandeur geworden van de Duitse Orde. In 1501 heeft Belye ook de giften van de twee genoemde kerken en er zijn aanwijzingen dat zij het Wolfhezer goed "overdraagt" aan de Duitse Orde. In 1505 overlijden Evert en Belye kort na elkaar.

Dit is in grote lijnen wat ik weet.

Archiefonderzoek heb ik nog niet gedaan, ik wil dat uitstellen totdat ik zoveel mogelijk materiaal heb verzameld.

In verband met de belening van de kerk aan de van Wilps heb ik de volgende specifieke vragen:

1) Stamboom van Wilps 1230-1505 of ca. 1430-1505

2) Details van een mogelijke relatie met de Duitse Orde Balije van Utrecht. Is een van de heren van Wilp ooit op kruistocht geweest en, zo ja, wanneer?

3) Idem relatie van Wilp-bisdom Utrecht.

4) Idem relatie van Wilp-huis van Doorwerth

5) Details eerste vermelding van Wilp-Rosande/Oosterbeek

6) Idem van Wilp-Wolfheze

7) Wat is er gebeurd met de familie-bezittingen en -rechten nadat Evert en Belye in 1505 zijn overleden?

Zij die mij verder kunnen en willen helpen kunnen mij contacten per post (Beethovengaarde 140, 5344 CK Oss), per telefoon/fax (0412-631094) of email (henkenad@planet.nl).

Bij voorbaat dank voor Uw reactie.

Henk Jansen

De gevolgen van oorlog op het platteland

door J. Lubberts

De gevolgen van oorlog zijn op het platteland vaak wat minder merkbaar dan in grote steden. De Hongerwinter aan het eind van de Tweede Wereldoorlog deed zich met name in het westen van ons land voelen. In de andere – agrarische – delen van het land was het wat minder ernstig. Ook in de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) werd Nederland, ondanks de strikte neutraliteit, wel geconfronteerd met een aantal nare gevolgen van de oorlog. De eigen voedselvoorziening bleek toch niet voldoende te zijn. Twee krantenartikelen illustreren dit.

Voorst (dorp). 13 april (1918). Langzamerhand begonnen zich bij enkele kinderen der scholen tekenen te vertonen, die wijzen op ondervoeding. Dit gaf het hoofd de openbare school alhier aanleiding, te trachten, in de nood der kleinen te voorzien. Hij richtte zich tot het bestuur van Volks-onderwijs afdeling Voorst, met verzoek om steun. Spoedig daarop werd een ledenvergadering bijeengeroepen, waarin de kwestie besproken zou worden. Het hoofd der school had inmiddels bij de centrale keuken in Zutphen gevraagd, of van daar

uit tegen kostende prijs voedsel kon verschaft worden, maar op de avond der vergadering kwam een ontkennend antwoord in. Daar het gebrek aan levensmiddelen bij ALLEN groot gaat worden en niemand kans zag, daarin te voorzien, zal er van schoolvoeding voorlopig wel niets komen.

Het volgende speelt zich ook af in het dorp Voorst. Aanleiding was het volgende krantenbericht: "Ten behoeve van zes Fransche kinderen te Voorst is in den Haag machtiging verleend tot het slachten van een varken van meer dan honderd pond". Hierop speelt de plaatselijke krant in:

Voorst. 20 mei 1918. De halve week was ons dorp in opwinding, druk over een varken, een geslacht varken, o ongekende weelde.

Wat was de zaak? Er zijn hier een paar Franse kinderen, afkomstig uit het door de Duitsers bezette gebied. Ieder heeft medelijden met hen, ieder gunt hun alle goeds. En zo kwam het dat de gelukkige bezitter

van een levend varken, gedreven door mededogen (de bezitter Nl.) besloot, zonder de burgemeester daarin te kennen de knorrende viervoeter te laten slachten, ten behoeve der van hun ouders en land gescheiden kinder. Maar ook de Voorstenaren lusten spek, karbo-nade, ham en wat er meer goeds van een varken komt, vooral nu we zelfs nog niet kunnen vermoeden, hoe eenheidsworst smaakt of lijkt. (Voorst is niet vaak de voorstel!) En zo kwam het dat er gemopper ontstond en ontevredenheid tegen ons gemeentebestuur, totdat bekend werd dat de minister zelf toestemming tot slachten voor genoemd doel had gegeven. Alzo vertelt men in Voorst.

Op het slachten, wanneer dit niet gebeurde zoals de wet op het geslacht voorschreef, dan werden er flinke boetes uitgedeeld. Zo kreeg de Terwoldse noodslager J.M.K. een boete van ? 150 voor overtreding van de wet op het geslacht en de landbouwer J.K.J. voor frauduleuze slachting ook een boete van f. 150 of 2 maand hechtenis.

Uit de bladen

door J. Roosenschoon

Een greep uit de bladen van de verenigingen waarmee de OKV een uitwisselingsabonnement heeft. Alle bladen zijn in te zien in onze werkruimte aan de Stationsstraat.

In *Ons Markenboek* van april is weer ruimte gereserveerd voor oorlogsgebeurtenissen. W. van de Kamp schrijft over het

bijzondere echtpaar Gijs De Jong en Lydia van den Broek. Een bijzonder boeiend verhaal.

Deze verzetstrijders, (oud)inwoners van Eefde, is het na zware omstandigheden gelukt in de eerste jaren van de oorlog naar Engeland uit te wijken. Daar hebben ze de strijd tegen de Duitse bezetters krachtig aangepakt. In 1944 werden ze toegevoegd

aan de staf van Prins Bernhard. Samen met hem betrokken zij in april 1945 Het Loo. Na de oorlog ging het paar naar Nederlands-Indië. Nadat ze in 1950 terugkeerden kwamen ze uiteindelijk in Eefde terecht, waar Lydia in 2000 overleed.

Ook in dit nummer een artikel van H.J. Jansen op de Haar over herinneringen aan de bevrijding in 1945. Hij schrijft over de chaos die ontstond toen de oorlog door de gemeente Gorssel trok. Voor de Duitsers was de komst van de Canadezen bij de Berkel een verrassing. Door hun komst lag het front ineens midden in de gemeente tot 11 april, toen de grote aanval over de IJssel begon. Jansen beschrijft wat er zich in die dagen allemaal onder de gewone bevolking afspeelde.

In *De Marke* woedt al een paar afleveringen strijd om de herkomst van de boerderijnaam 'Geseker'. Sommigen zeggen dat de naam afkomstig is van de meisjesnaam 'Geeske'. Anderen beweren dat het van het woord 'Zeke' komt, dat moeras betekent. Een derde beweert dat de naam afgeleid is van 'Geesinghem' en in het nummer van maart zegt Arie van Bodegom dat het woord 'gees', 'gans' betekent. Doordat de boerderij vlak bij een laagte lag, was het vochtig dus heel geschikt om ganzen te houden.

Verder vertelt in dit nummer een aantal archiefgebruikers waarom ze dat doen en in welke soorten archieven ze kijken. Ook geven ze antwoord op de vraag of ze ook internet gebruiken en of ze weleens iets vinden wat ze niet gezocht hadden.

Stan Dekker beschrijft de onlangs bekendgeworden gegevens over de voormalige

schans Leuvenheim. Dit is een oud vestingwerk dat in 1625 werd aanbesteed naar aanleiding van een rapport aan de Raad van State door de heren Van Lingen en Veltdriel. Vestingbouwer Menno van Coehoorn is de ontwerper van dit verdedigingswerk. Op de Open Monumentendag op 12 september is er in Leuvenheim in buurthuis Leuvelheim hierover een kleine expositie te zien.

Ambt en Heerlijkheid van Rheden-Rozendaal heeft zeer gedegen artikelen over het Hof te Dieren (deel 7), van Frits Tesser en het Einde van de Rheder en de Worth-Rheder marken (deel 1), door Jolle Baltjes. Verder een interessant artikel over tolleren, tolhuizen en tolschilden van Hans Rijnbende.

In *De Mothoek* van de vereniging Nuwenpete staat van de hand van J. Bonhof een verhaal over 100 jaar Elspeet als kunstenaarsdorp. Veel schilders kwamen naar deze streken om de 'ongerepte natuur en het romantische boerenleven' vast te leggen. In Nunspeet kwamen ze nog iets eerder omdat deze plaats een treinverbinding had. Vincent van Gogh, Jacob Ritsema, George Breitner en vele anderen verbleven in het enig aanwezige pension 'Bossenbroek'. De kunstenaars waren eigenlijk de voorlopers van de toeristen. Deze kwamen na 1890 met eigen ogen de schaapskuddes op de heide aanschouwen.

Ad Sulman schrijft een lezenswaardig artikel over het geestelijk leven omstreeks 1910. Hij noemt ook de Doleantie, de kerkelijke twist die veel spanning en onrust met zich mee bracht.